

JOHAN MYHRMAN:

Engman och inflationen

Svensk Tidskrift har bett professor Johan Myhrman vid Handelshögskolan i Stockholm att kommentera Hans Engmans artikel. Han avvisar förklaringen att inflationen bottnar i tillväxten av eurodollarmarknaden och de multinationella företagens ökning.

Hans Engman har skrivit en uppsats om olika inflationsförklaringar. Han tar upp både konventionella och okonventionella förklaringar. Det utmärkande för Engmans egen inställning är att han själv valt att ställa sig bakom de okonventionella förklaringarna. Hans tes är att inflationen beror på det internationella storkapitalet i form av multinationella företag och internationella storbanker. Låt oss närmare granska de argument han anför för att motivera sin ståndpunkt.

Först ett klarläggande av pedagogisk natur. Vad vi är intresserade av att kunna förklara är inflationsprocessen, dvs den från år till år fortlöpande stegringen av den allmänna prisnivån och variationerna i denna inflationstakt. Det är viktigt att skilja denna från enstaka höjningar av prisnivån ett visst år. Dessa uppkommer vanligen vid en plötsligt inträffande knapphet på en viss vara som har stor betydelse för hela landets ekonomi. Oljeprishöjningen är ett gott exempel på detta och förr i världen var missväxt en likadan företeelse.

Poängen med detta är att en höjning av prisnivån på olja ett visst år, tex 1974, leder till högre priser det året jämfört med året innan och därmed till ökad inflation just år 1974. Det förklarar ingenting av inflationsprocessen i allmänhet vare sig i början av 1970-talet eller 1975 (vissa eftersläpningseffekter kan göra sig gällande år 1975), 1976, 1977 och 1978.

En förutsättning för att bygga den allmänna inflationsförklaringen på sådana prisnivåhöjningar är att dessa inträffar varje år. Nu vet vi ju att så inte varit fallet. Men även om så skulle vara fallet är detta inte tillräckligt för att förklara den observerade inflationsprocessen. För att

den skall kunna fortgå krävs att efterfrågesidan ökar i takt med prisstegringarna. Vi behöver således i alla fall till slut en förklaring från efterfrågesidan (penningmängden) för att förstå inflationsprocessen. Knapphetsinflation kan således avfärdas som allmän inflations-teori, men bör hållas i minnet för förklaringen av vissa enstaka år.

Vilken är Engmans motivering för att MNF ligger bakom inflationen? Han synes anse att det för dessa företag "krävs" stora investeringar, att de därför sätter priserna allt högre och väljer produkter med stor vinstmarginal. För mig låter detta förbryllande. Att företag försöker få så stor vinst som möjligt genom val av produkter och prispolitik är väl inget nytt och räcker inte långt som inflationsförklaring. Dessutom lär man sig tidigt i nationalekonomi att företagen inte sätter sitt pris precis var de behagar. Även om de är monopolister sätter de inte priset var som helst utan vid den nivå som ger hög vinst, givet efterfrågan. Om man sätter priset alltför högt på Coca-Cola kan det hända att människorna slutar dricka Coca-Cola och då blir inte vinsterna större än noll.

Dessutom råkar man in i en annan svårighet med denna förklaring. Om inflationen beror på makten hos de multinationella företagen måste variationer i inflationstakten bero på variationer i makten. Menar således Hans Engman att de multinationella företagens makt ökade starkt 1969–70, minskade 1971–72, ökade åter starkt 1973 för att sedan få uppleva raset under 1975 och 1976? Är det också sant att deras makt är betydande i England, Frankrike och Italien, ganska obetydlig i Västtyskland och nästan helt obefintlig i Schweiz?

Eurodollarmarknaden

Det andra elementet i Engmans inflationsteorier är eurodollarmarknaden. Förekomsten av denna marknad och dess snabba tillväxt har lett många till att se ett samband mellan denna expansion och den (ökade(?)) internationella inflationen. Engman ansluter sig tydligt till dessa tankegångar och han säger uttryckligen: "Det senaste årtiondets höga internationella inflation är en följd av de internationella storbankernas verksamhet som genom sin helt okontrollerade internationella kreditgivning skapar krediter (pengar) i en sådan omfattning att inflation blir följd".

Tankegången är tydligt genom texten överströmming av dollartillgodohavanden från USA-banker till eurodollarkonton initieras en kreditexpansionsprocess på eurodollarmarknaden via en penningmultiplikator av lärobokstyp. Resultatet skulle bli en stor ökning av världspenningmängden med åtföljande ökning av världsinflationen. Det måste gå till på detta sätt för eurodollarbankerna kan inte "trycka nya sedlar", det kan endast centralbankerna.

Denna kreditexpansionsförklaring synes emellertid enligt senare års forskningsresultat inte vara i överensstämmelse med verkligheten. Dessa resultat tyder nämligen på att denna multiplikator endast är obetydligt större än 1. (Se McKinnon, R (1979), Money in International Exchange). Eurodollarmarknaden kan med andra ord inte åstadkomma någon på egen hand genomförd kreditexpansion.

En annan faktor som talar emot ett sådant här samband är det förhållandet att flertalet stora länder haft rörliga växelkurser gentemot varandra sedan 1973. Detta betyder att i prin-

cip är deras penningmarknader åtskilda i den meningen att överskott och underskott inte utjämnas genom att pengar strömmar från det ena landet till det andra. I stället ändras växelkursen tills jämvikt uppnås. Detta betyder också att för de länder som har rörliga växelkurser ligger ansvaret för landets inflationstakt i huvudsak hos dem själva. Det betyder att nationerna redan har initiativet. Om de sedan förstår använda det på rätt sätt är en annan sak.

Det är inte så konstigt att Engman försöker

hävda att hans förklaringar inte har något gemensamt med en monetaristisk förklaring. Efter att ha utnämnt monetarismen till en konservativ teori (vilket den inte är i sin rena form) är det nog naturligt om han till varje pris vill undvika att ansluta sig till denna teori. Enligt min mening är det dock uppenbart att om Engmans teori om eurodollarmarknaden (se citat) vore riktig så måste han klassificeras som monetarist.